

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

Гриліцька А.В., к.е.н., доцент,

Гуриненко І.М.

Черкаський державний технологічний університет

В статье раскрываются проблемы лизинга в Украине и возможные пути их решения. Рассмотрен подход к определению понятия "лизинг", финансовый лизинг в бухгалтерском и налоговом учете.

The problems of leasing in Ukraine and possible ways of their decision were opened up in the article. The approach to the determination of notion "leasing": financial leasing in a book-keeping and tax account is considered.

Постановка проблеми. Безперечною тенденцією останніх років стало зростання цін на нерухомість. Проте питання наявності в користуванні нерухомості для ведення підприємницької діяльності є актуальним для будь-якої компанії, та набуває особливої гостроти в умовах зростання цін. Разом з тим, одночасне відволікання значних сум фінансових ресурсів є недоцільним для підприємств. При цьому спостерігається скорочення обсягів видачі іпотечних кредитів та зростання облікових ставок комерційних банків. В таких умовах лізинг як одна з нових форм кредитних відносин іноді є єдиним виходом для підприємств малого та середнього бізнесу.

Метою даної статі є розгляд основних проблемних аспектів розвитку лізингу в Україні та надання рекомендацій щодо можливого їх вирішення.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Актуальність даної теми підтверджена великою кількістю наукових праць, присвячених проблемам ведення обліку лізингових операцій, нормативно-правовому забезпеченню, закордонному досвіду, що може бути застосований для розвитку лізингу в Україні. Зокрема, варто виділити праці Левченко О.М. [8], Прокопенко А.Л. [10], Кобилянського В.К., Жилінського А.І. [6] та ін. Але, все ж, залишається ще багато питань, що потребують детального вивчення.

Виклад основного матеріалу. На відміну від прямого надання грошового капіталу, лізинг є фінансовим інструментом придбання основних активів підприємств, що забезпечує процес фінансування основних фондів підприємств.

Варто відмітити, що лізинг має позитивний вплив на економіку будь-якої країни, оскільки він дозволяє:

- прискорити розвиток малого та середнього бізнесу, підприємств аграрно-промислового комплексу;
- підвищити обсяги реалізації нового обладнання;
- збільшити обсяги інвестицій у національну економіку;
- поліпшити конкурентне середовище на фінансовому ринку;
- здійснити технічне та технологічне переоснащення підприємств, підвищити конкурентоспроможність економіки держави.

Лізинг явище для України відносно нове, але в розвинутих країнах доля лізингових операцій як одна з форм інвестування набула значного поширення і продовжує розвиватись швидкими темпами. Упродовж останніх 25 років компанія "London Financial Group Ltd" регулярно проводить дослідження стану розвитку світового ринку лізингу. Здійснює цю дослідницьку роботу спеціальний підрозділ компанії – "Global Leasing Report". Результати аналізу свідчать, що обсяги ринку лізингу та відносні показники його розвитку постійно зростають. Так, за період з 1986 до 2006 року річний обсяг лізингових угод в цілому у світі зріс більше, ніж у чотири рази – із 138,1 млрд дол. США до 579,1 млрд дол. США.

Щодо України, то, за даними досліджень, упродовж кількох останніх років популярність лізингу як альтернативного фінансового інструменту зросла. Так, вартість портфеля лізингових угод станом на 1 січня 2008 року зросла порівняно з 1 січня 2007 року на 432 % (рис. 1) і досягла 19,15 млрд грн. Для порівняння на початок 2007 року портфель лізингових угод становив 3 601 млн грн [13].

Така динаміка пояснюється значною кількістю переваг для учасників лізингових операцій. Оформлюючи лізинговий контракт, позичальник одразу вирішує декілька важливих питань. Так, лізингоотримувач по закінченні терміну лізингу отримує об'єкт у свою власність (щодо послуг фінансового лізингу). До закінчення строку договору лізингу (на відміну від кредитної угоди) споживач такого виду послуги не несе ніяких ризиків власності, а також користується деякими податковими пільгами. У випадку з іпотечним кредитом, клієнт банку отримує від нього фінансування і усіма про-

цесами потім займається сам. Лізингоотримувач усі питання передає лізинговій компанії. Це дозволяє клієнту зняти з себе ризики з аферами при купівлі нерухомості та процедурах щодо її оформлення.

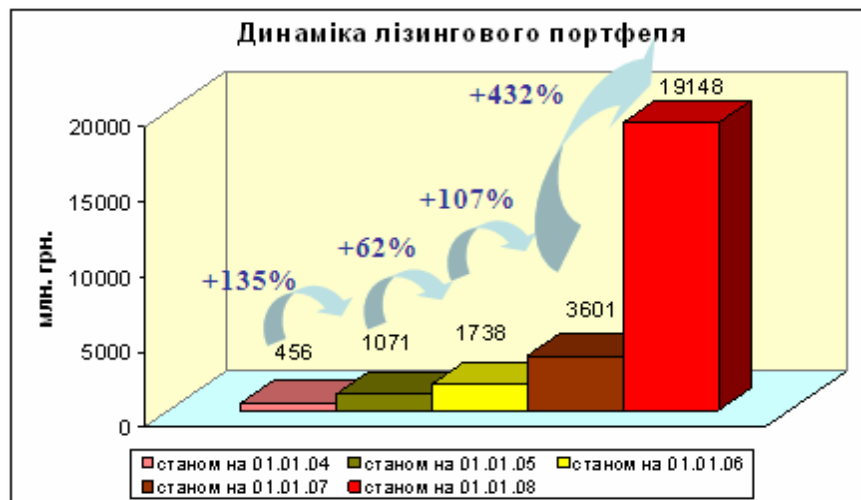

Рис. 1. Обсяг ринку лізингового портфеля

У відносинах фінансового лізингу беруть участь три основні групи учасників, для кожної з яких лізинг має свої переваги:

лізингоодержувач:

- отримує у користування обладнання, без значних одночасних затрат, за допомогою якого він може підвищити продуктивність праці, а отже, і прибутковість свого підприємства;
- разом з тим, розмір лізингових платежів практично співвідноситься з розміром звичайних орендних платежів, проте по завершенні строку лізингу предмет лізингу стає власністю лізингоодержувача. При цьому ринкова вартість такого предмету продовжує залишатись досить значною;
- на предмет лізингу не може бути накладений арешт, стягнення третіх осіб;
- умови лізингу є більш гнучкими для лізингоодержувача, ніж умови кредиту;

лізингодавець:

- залишається власником предмету лізингу протягом усього терміну дії договору лізингу, що зменшує фінансового ризику операції;
- отримує дохід у вигляді винагороди, що встановлюється договором;
- лізинг не є перешкодою для ведення іншої діяльності;

виробники та постачальники обладнання зацікавлені у розвитку ринку лізингових послуг, оскільки це допомагає їм розширити ринки збуту товарів та послуг.

Крім того, у розвитку ринку лізингу зацікавлені учасники фінансового ринку (банки, небанківські фінансові установи тощо), так як це створює додатковий попит на їх послуги.

Перевагою лізингу є швидкість оформлення відносно традиційної позики, оскільки обладнання є власністю компанії, тому лізингодавці не беруть депозитів. Ці фактори усувають більшість бюрократичних зволікань, часто пов'язаних з видачею банківської позики, що дозволяють лізинговій компанії приймати більш оперативні рішення та вимагати менше документації. Лізингоодержувачу, в свою чергу, це дозволяє уникнути витрат, пов'язаних з оформленням застави, документації та заощадити час, необхідний банку для прийняття рішення про видачу позики, особливо коли йдеться про невеликих позичальників. Лізинг не потребує термінового початку платежів, що дозволить без різкої фінансової напруги оновити виробничі фонди лізингоодержувача, придбати дороге обладнання та користуватись ним.

Інколи саме лізингове обладнання допомагає створювати бізнес. Часто приватні підприємці, отримавши можливість здавати певне обладнання в оренду, вирішують просто отримати його в користування та здають в сублізинг.

Причому попит на різні основні засоби змінюється. Так, згідно з дослідженнями ринку лізингу України, на початок 2008 року, переважна більшість компаній надавали в лізинг кілька видів активів. Найпопулярнішими предметами лізингу на українському ринку були транспортні засоби, подібна тенденція мала місце і протягом попередніх років. Перші п'ять позицій, представлених на діаграмі, не змінили своє розташування порівняно з 2006 роком. Обладнання для харчової переробки та медичне обладнання втратило популярність і змістилися на декілька позицій, порівняно з попереднім роком [13].

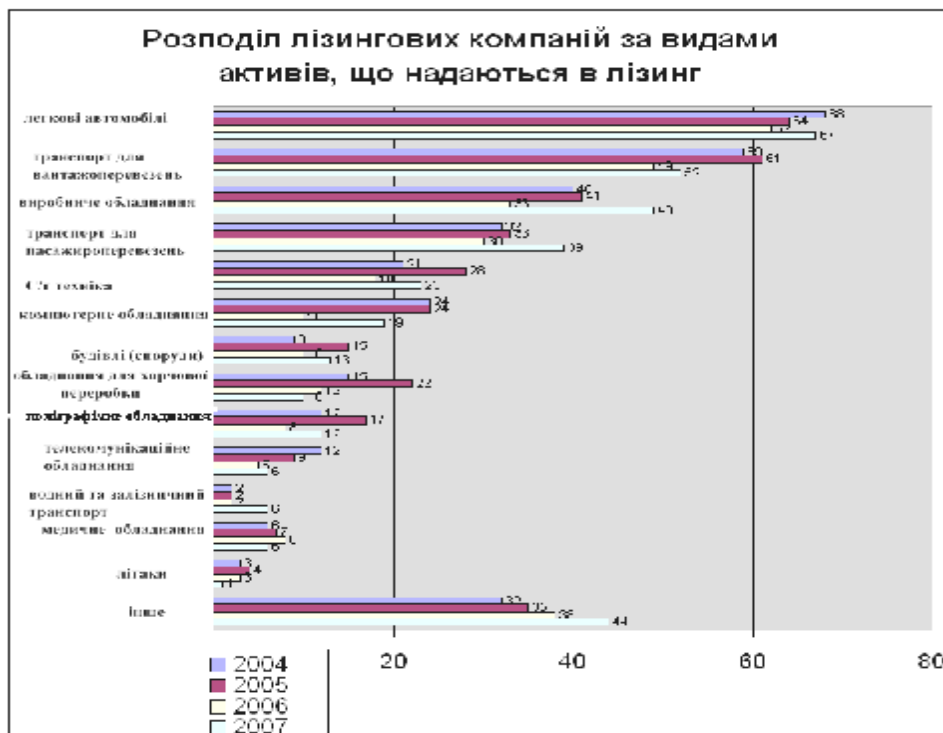

Рис. 2. Предмети лізингу за поширеністю

Окремо варто приділити увагу аспектам податкового обліку, оскільки саме лізинг є вигідним для обох сторін. Так як лізингоодержувач відразу ставить на баланс об'єкт лізингу, він має право на податковий кредит, окрім того, суми нарахованої амортизації можуть бути віднесені до складу валових витрат, а, отже, зменшити суму оподаткованого прибутку підприємства. Варто також зазначити, що винагорода лізингодавця не є об'єктом оподаткування ПДВ (якщо вона не перевищує подвійну облікову ставку НБУ [3; п. 3.2] та відноситься на валові витрати лізингоодержувача в повному обсязі.

Щоб підтримати існуючий рівень розвитку лізингу в Україні та надалі його розширити, все ж варто вирішити ще багато питань, які стримують потенціал даного сектору.

Перш за все, варто звернутись до нормативного забезпечення, що представлено трьома основними нормативними актами ЗУ "Про фінансовий лізинг", ЗУ "Про оподаткування прибутку підприємств", П(С)БО 14 "Оренда". Аналізуючи зазначені джерела, необхідно зазначити наявність певних розбіжностей у визначеннях фінансового лізингу, які обмежують зростання лізингових послуг із взаємною вигодою для лізингодавців і лізингоотримувачів [8]. Зокрема це стосується умов визнання лізингу фінансовим чи оперативним. Так, у Законі України "Про фінансовий лізинг" не передбачається подовжений строк лізингової угоди, за який амортизується більше 50 % первісної вартості, перехід ризиків втрат останнього від лізингодавця до лізингоодержувача, перехід у власність даного об'єкта лізингоодержувач по завершенню терміну дії. Проте згідно із Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" передбачено подовження лізингової угоди на строк амортизації до 75 % первісної вартості об'єкта за нормами амортизації, окрім того, лізинг визнається фінансовим у випадку, якщо:

- по завершенню угоди об'єкт лізингу може не передаватись у власність до лізингоодержувача;
- строк лізингової угоди не має нижньої межі, тобто сума лізингових платежів з початку строку оренди може дорівнювати, або навіть перевищувати первісну вартість об'єкта лізингу.

Неврегульованість подібних суперечностей у законодавстві створює перешкоди для подальшого поширення лізингових операцій та знецінює переваги лізингу перед іншими формами залучення позикового капіталу для інвестування його в основний капітал. Окрім того, існує певна невирішеність щодо питань нарахування амортизації, оскільки підприємства самі можуть встановлювати строк корисної дії, в результаті чого ускладнюється визнання лізингу оперативним чи фінансовим, а також визначення залишкової вартості об'єкта. На нашу думку, варто було б чітко розмежувати поняття лізингу і оренди, які б і застосовувались в усіх нормативних актах, не застосовуючи при цьому терміни "оперативний" чи "фінансовий". Це дозволило б уникнути плутанини як в обліку, так і в загальному визначенні вищезгаданих операцій. Так, оскільки в багатьох нормативних актах зазначено різні умови, за яких розрізняють терміни фінансовий та оперативний лізинг, то простіше було б визначити головну різницю між ними – перехід права власності на об'єкт договору після закінчення терміну дії такої угоди. Тому, на нашу думку, оренда – це такий вид фінансово-правових відносин, в результаті якого лізингодавець передає лізингоотримувачу право на користування певним активом за визначену плату та на встановле-

ний строк. В свою чергу, лізинг – це вид фінансово-правових відносин, що характеризуються переходом права власності від лізингодавця до лізингоотримувача за певну плату, що виплачується частинами протягом строку, встановленого договором. Звичайно, такі визначення не є доскональними, але, все ж чітко виділяють суттєву різницю між орендою та лізингом.

Окрім того, варто було б доповнити Закон України "Про фінансовий лізинг" чітким та прозорим порядком вилучення предмету лізингу в разі несплати лізингових платежів. Це дозволить уникнути спірних питань у взаємовідносинах між учасниками лізингових операцій та захистити інтереси лізингодавця.

Дієвим інструментом стимулювання фінансового лізингу є прискорена амортизація. Надзвичайно важливо, щоб строки амортизації активів, одержаних за договором фінансового лізингу, були максимально наближеними до термінів, на які банки погоджуються надавати кредити. За інших умов виникає ризик несплати лізингового платежу лізингоодержувачем. У випадку, якщо лізингоодержувач сплачує цей платіж у повному обсязі, відбувається "вимивання" його обігових коштів.

Отже, розглянемо деякі аспекти прискореної амортизації об'єктів фінансового лізингу:

- введення підвищених норм амортизації для оновлення основних засобів дозволить підвищити доходи від продажу нових об'єктів основних засобів у виробників. Це призведе до значного підвищення бази оподаткування. Збільшення валових доходів виробників об'єктів основних фондів від впровадження підвищених коефіцієнтів для фінансового лізингу буде значно перевищувати амортизаційні відрахування;
- підвищені коефіцієнти дозволить заохотити компанії, які мають нестачу внутрішніх ресурсів на придбання обладнання до використання фінансового лізингу для інвестування коштів в оновлення основних засобів, що мають значний моральний та фізичний знос;
- прискорена амортизація для лізингодавця дозволяє лізинговій індустрії розвиватися швидшими темпами;
- підвищені коефіцієнти амортизації створять конкуренцію для іноземних кредиторів та посилять конкурентні позиції вітчизняних кредиторів;
- для всіх лізингових операцій доречно буде запровадити режим реєстрації, що дозволить зберегти контроль за можливими зловживаннями;
- для обмеження зловживань варто запровадити максимальну маржу для лізингодавців;
- підвищені коефіцієнти для фінансового лізингу будуть нести певну грошову вигоду теперішньої вартості для лізингодавців. Лізингодавці будуть поступатися частиною або усім обсягом вигод від теперішньої вартості шляхом зниження лізингових платежів. Знижені лізингові платежі для лізингоодержувачів сприятимуть або появі більшої кількості лізингоодержувачів, або збільшенню обсягів обладнання, взятого в лізинг вже існуючими лізингоодержувачами. У будь-якому випадку, додаткова кількість виробничого обладнання буде знаходитися у використанні, що призведе до розширення обсягів основного капіталу в країні;
- додаткове виробниче устаткування, що досягається за допомогою підвищених коефіцієнтів для фінансового лізингу, призведе до збільшення зайнятості, прискорить темпи зростання валового внутрішнього продукту та призведе до збільшення податкових надходжень;
- досвід провідних країн світу свідчить, що серед основних джерел оновлення основних засобів основними джерелом є власні кошти підприємств. Отже, прискорені норми амортизації дозволяють формувати найбільше джерело оновлення основних засобів для підприємств України [6].

Однією з суттєвих перешкод на шляху розвитку лізингу в Україні є й психологічний аспект. Через брак достовірної інформації, лізингові компанії сприймаються багатьма підприємствами як посередницькі структури, які лише займаються операціями з кредитування, отримуючи при цьому свою частину прибутку. Лізингова галузь потребує стандартів подання інформації в статистичні органи. На сучасному етапі Держкомстат України не розробив форми звітності, за якою можна було б оцінити стан ринку лізингових послуг, а тому на державному рівні не достатньо інформації про дану галузь, яка перебуває на стадії становлення в Україні, а, отже, потребує особливого контролю [8]. Інформаційні потреби та можливості їх задоволення для користувачів у сфері лізингу зростають і будуть зростати з огляду на широкі можливості використання лізингових операцій для зміцнення ринкових позицій підприємств.

Висновки та пропозиції. Отже, на етапі становлення лізингової галузі надзвичайно важливо заохочувати інвесторів до лізингової галузі. Без збільшення фінансування лізингових компаній іншими кредиторами – банками, страховими компаніями, інвестиційними фондами, виробниками обладнання, лізингові компанії не спроможні фінансувати великі за розміром лізингові угоди та велику кількість

лізингоодержувачів. Фінансовий лізинг став одним із найважливіших механізмів фінансування поточної та інвестиційної діяльності підприємств. Він дозволяє фінансувати використання та користування підприємством активу, не відволікаючи існуючі на підприємстві грошові кошти. Таким чином, існуючі фінансові ресурси зберігаються і можуть бути використані для інших цілей. Дослідники прийшли до висновку, що найбільший ефект від лізингу отримує економіка країни через збільшення активності невеликих підприємств. Лізинг довів, що він є ефективним інструментом, що долає такі бар'єри як високі кредитні ставки та необхідність наявності забезпечення (застави), які вимагають традиційні банки. Оскільки лізинг орієнтується на грошові потоки, він надає новий спосіб одержання можливості користування активом як альтернатива прямій купівлі активу або одержання кредиту.

Ринок лізингу в Україні формується досить динамічно. Однак все ж досі інколи плутають лізинг і кредит. Тільки лише деякі підприємці придбавають лізингові послуги без коливаний і із знанням справи. Інформація про потенціал лізингу мало ефективна. Необхідно інтенсивніше інформувати діловий світ про можливість лізингу.

Для поєднання інтересів суб'єктів лізингових відносин, створення пільгових умов для лізингодавців і зменшення фінансового навантаження на лізингоодержувачів, забезпечення гнучкості лізингових платежів щодо строків їх виплати тощо, необхідно, перш за все, привести у відповідність нормативно-правову базу.

Можливості лізингу достатньо великі. Лізинг, за умови його підтримки державою, може істотно полегшити рішення ряду проблем розвитку бізнесу, економіки і зростання ВВП. Але варто відмітити, що фінансовий лізинг розвивається й ефективно функціонує у тих країнах, де створені сприятливі податкові умови та зведено до мінімуму ризики учасників лізингового договору.

Оскільки Україна спрямовує зусилля на європейську інтеграцію і розширення міжнародного економічного співробітництва, є доцільним її приєднання до міжнародної Конвенції "Про міжнародний фінансовий лізинг" та інших Конвенцій, що містять різноманітні аспекти регулювання лізингових відносин. Це сприятиме розвитку ринку лізингових послуг в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28.12.1994 р. № 334/94-ВР.
2. Закон України "Про фінансовий лізинг" від 16 грудня 1997 р. № 723/97-ВР.
3. Закон України "Про ПДВ" від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР.
4. Положення стандарт бухгалтерського обліку 14 "Оренда" затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. № 181.
5. Збірник систематизованого законодавства. – 2007. – № 7. – С. 7 – 226.
6. Податки і бухгалтерський облік (спецвипуск). – 2006. – №6 (138). – С. 3 – 64.
7. Жилінський А. Покращення бізнес-середовища для лізингу в Україні.
8. Григоренко Є. Лізинг як перспективний вид діяльності // Ринок цінних паперів України. – 2002. – № 1 – 2. – С. 12.
9. Левченко О.М. Обліково-аналітичні проблеми лізингових операцій // Матеріали V Міжнародної конференції, Черкаси, 16-18 квітня, 2008.
10. Прокопенко А.Л. Аналіз нормативно-правового забезпечення лізингових відносин // Матеріали V Міжнародної конференції, Черкаси, 16-18 квітня, 2008.
11. Шеломков В. Лізинг не для всіх // Дебет-кредит. – 2006. – № 18. – С. 22.
12. Експрес результати аналізу ринку лізингу в Україні за 2008 рік.
13. <http://www.svdevelopment.com/>
14. <http://www.ukrbiznes.com/analitic.php>